

13. Натан Ж. Цензори и журналисти: Преследването не легалния печат на БКП, 1926 – 1934 / Ж. Натан. – София, 1980. – С. 18.
14. Мигев В. Утвърждаване на монархо-фашистката диктатура в България 1934 – 1936 гг. / В. Мигев. – София : Изд-во БАН, 1977. – С. 59.
15. Симеонов С. 120 години от създаването на МВР. – С. 71.
16. Мигев В. Формиране на концепцията за парламентарна модел на българската монархофашистката държава (1937 – 1938) // Изследвания на българска история. – София, 1990. – Т. X. – С. 306.

Анотація

Татолі Т.В. Репресивний апарат у державному механізмі політичних режимів Болгарії 20–30-х рр. XX століття. – Стаття.

У статті висвітлюються основні напрями реформування репресивного апарату Болгарії, що здійснювалося політичними режимами, які функціонували в 20 – 30-х рр. XX ст.: режимом Болгарського землеробського народного союзу (1920 – 1923 рр.), режимом Олександра Цанкова (1923 – 1926 рр.), режимом “діячів 19 травня” (1934 – 1935 рр.), режимом особистої влади Бориса III (1936 – 1943 рр.).

Ключові слова: Болгарія, режим особистої влади, репресивний апарат

Summary

Tatoly T.V. Repressive system in the state mechanism of Bulgarian political regimes in the 20th-30th years of the XX century. – Article.

In the article it is shown the main trends of reforming of Bulgarian repressive system which was realized by political regimes functioning in the 20th -30 th years of the XX th century: the regime of Bulgarian National Union of Landowners (1920-23), the regime of Alexander Tsankov (1923-26), the regime of “statesmen of May, 19” (1934-35), the regime of personal power of Boris III (1936-43).

Key words: Bulgaria, regime of the personal power, repressive apparatus.

УДК 340.15(73):342.83

Н.В. Аніщук

ІСТОРІЯ РОЗРОБКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ ХІХ ПОПРАВКИ ДО КОНСТИТУЦІЇ США (ЩОДО НАДАННЯ ВИБОРЧОГО ПРАВА ДЛЯ ЖІНОК)

Однією з важливих проблем у сфері прав жінок є реалізація політичних прав жінок, зокрема виборчого права, яка на сьогодні потребує наукового розгляду. Хоча в сучасному світі у більшості країн жінки здобули виборче право на конституційному рівні, однак виникає нова проблема у сфері вдосконалення його на законодавчому рівні, зокрема в аспекті гендерного квотування. Вирішення цієї проблеми потребує, зокрема, й звернення до сторінок історії, зокрема до американського досвіду. Адже на сьогодні США – це країна, яка займає лідируючі

позиції щодо вирішення гендерних проблем як на науковому, так і на практичному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми і на які спирається автор, дає підстави стверджувати, що в сучасній вітчизняній юриспруденції в галузі вивчення історії держави та права відсутні праці, які б в цілому комплексно розглядали питання історичного розвитку виборчого права жінок у світі й, зокрема, у США. Звичайно, окремі аспекти цієї проблеми досліджуються в рамках аналізу правового становища жінок. Варто звернути увагу на праці О. Дашковської, Л. Кормич, Н. Ніколаєвої та ін. вчених, які так чи інакше пов'язані з теоретичними та практичними питаннями прав жінок, зокрема політичних прав. Однак, на думку автора, вказані вчені в основному зосереджували увагу в загальному вигляді на розгляді проблеми прав жінок, не досліджуючи конкретно питання щодо історії розробки та прийняття ХІХ поправки до Конституції США. У зв'язку з цим метою даної статі є історико-правовий аналіз дослідження конституційного розвитку США щодо висвітлення проблеми надання виборчого права для жінок.

Із появою у 1787 р. у США першої у світі демократичної конституції американські жінки не здобули рівноправ'я з чоловіками, а відтак – не отримали права голосу на виборах. У свідомості чоловіків кінця ХVІІІ – початку ХІХ ст. ще не могла вкоренитися думка про гендерну рівність; у той час проводилася грань між суспільною сферою, де панував чоловік, і приватною, в якій перебувала жінка. Жінкам знадобилося ще не одне десятиліття для того, щоб здобути на конституційному рівні виборче право. Як показала історія, це відбулося лише у 1920 р., коли було прийнято ХІХ поправку до Конституції США.

Перші спроби досягнення виборчого права в Америці були зроблені в середині ХІХ ст. у США із виникненням руху за політичні права жінок. Перша конференція прибічниць жіночого рівноправ'я відбулася 19-29 липня 1848 р. у Весліанській церкві в Сенека-Фоллзі, штат Нью-Йорк. Можливо, одним із поштовхів до скликання цього зібрання було те, що в квітні цього року після десятилітнього обговорення законодавча влада штату ухвалила закон, згідно з яким заміжня жінка могла розпоряджатись своїм приданим і майном, приданим під час шлюбу.

У конференції взяли участь близько двохсот жінок і сорока чоловіків із найближчих містечок і сіл. Головою зібрання було обрано Джеймса Мотта, бо жодна з присутніх жінок внаслідок браку освіти і досвіду не відчувала себе гідною посісти чільне місце. Одним із головних ініціаторів конференції була Елізабет Кейді Стентон. У документі оголошувалася війна “чоловікові”, який встановив “абсолютну тиранію” над жінкою: “Вся історія людства – це історія постійних образ і незаконного захоплення влади чоловіком. Прямим наслідком цього було встановлення абсолютної тиранії над жінками” [1, с. 277]. Після довгих дебатів на з'їзді було прийнято більшістю голосів резолюцію про надання жінкам рівних із чоловіками прав, а в першу чергу – право голосу на виборах.

Таким чином, у 1848 р. розпочався перший етап суфражистського руху. Суфражистки вважали, що шляхом об'єднання зусиль дискримінованих

категорій населення вони разом зможуть досягти своїх цілей – надання жінкам рівноправності.

Слід зазначити, що у США суфражистський рух проходив специфічно і помітно відрізнявся від європейського. У Сполучених Штатах Америки існувала письмово зафіксована конституція, яка спричинила великі складнощі для суфражисток на шляху до прийняття поправки про виборче право для жінок. Для суфражисток у США завдання виявилось набагато складнішим. Щоб внести поправку до Конституції Сполучених Штатів і внести таким чином по всій країні виборче право для жінок, було необхідно створити міцні групи підтримки в окремих штатах. Отже, спочатку метою суфражисток було проведення реформ на місцевому рівні. Це означало, що суфражисткам було потрібно завоювати підтримку не сотень, а мільйонів людей (Н. Ніколаєва).

На відміну від Великої Британії, де ключовими були аргументи на користь розуму, в Америці суфражистки більше спирались на емоції, бо це було ефективніше. Суфражистки вигідно для себе використали панівну в XIX ст. тезу про природжену моральність та добротність жінки, доводячи, що країна тільки виграє, якщо надати більш чеснотливій половині населення право голосу.

У 1851 р. в Акроні, штат Огайо, відбулась конференція з жіночих прав, де присутні чоловіки засипали поборниць рівноправ'я звинуваченнями, стверджуючими власну вищість, і жодна з жінок не змогла нічого відповісти.

У цілому, рух за права жінок 40–50 років XIX ст. перебував ще на початковій стадії свого розвитку, його учасниці тільки набували досвіду політичної боротьби. Як надалі показала історія, перший етап суфражистського руху послужив для жінок школою політичної діяльності, було розроблено форми і методи впливу на владні структури, що було використано пізніше, після громадянської війни, для досягнення основної мети – надання жінкам політичних прав.

Під час громадянської війни 1861 – 1865 рр. відбувся спад суфражистського руху. Найактуальнішим питанням виявилось звільнення рабів, і лідери жіночого руху були змушені, враховуючи політичну ситуацію в країні, змінити орієнтири і розпочати агітацію за права афроамериканців.

Суфражистки вважали, що політичного рівноправ'я жінок легше буде досягти із звільненням рабів. Вони об'єднували ці дві категорії населення в одну безправну спільноту і сподівались, що афроамериканці й жінки зможуть спільними зусиллями відстояти свої права. Було створено Жіночу лоялістську лігу. Організація займалася збором підписів під петицією до Конгресу стосовно прийняття XIII поправки до Конституції США про відміну рабства. В її резолюції стверджувалось, що справжнього миру не буде доти, доки не будуть реалізовуватись на практиці громадянські й політичні права всіх громадян африканського походження і всіх жінок.

Після прийняття в 1865 р. XIII поправки до Конституції США сталось розмежування між рухом за права афроамериканців і за права жінок. Після громадянської війни у США розпочався новий етап суфражистського руху, який характеризувався першими перемогами на шляху отримання американками виборчого права.

У 1868 р. до Конгресу США було внесено проект поправки, яка потім стала XIX поправкою до Конституції США. Її автором стала Е. Стентон – одна із засновників Національної Жіночої Суфражистської асоціації. На момент внесення до Конгресу проекту XIX поправки в більшості штатів у тому чи іншому вигляді вже було право голосу для жінок. У палатах Конгресу з приводу поправки проходили запеклі дебати. Конгрес намагався загальмувати процес прийняття поправки до Конституції США.

Перше голосування щодо цієї поправки відбулось лише на початку ХХ ст., і поправка була провалена в обох палатах Конгресу.

У 1869 р. Елізабет Кейді Стентон і С'юзан Б. Ентоні заснували Національну Асоціацію за виборчі права для жінок і рішуче розпочали кампанію за внесення до Конституції поправок, що надавали б жінкам право голосу. Слід зазначити, що місіс Стентон стала першою жінкою у США, яка виступила з промовою перед законодавчим органом Нью-Йорку щодо надання жінкам виборчого права.

У 1869 р. Вайомінг на заході США став першим штатом, що уможливив участь жінок у виборах на своїй території [2, с. 31]. Закріплення у своїй конституції право голосу за усіма дорослими громадянами стало черговим кроком на шляху здобуття виборчого голосу для жінок.

Протягом кількох десятиліть суфражистки провели 56 референдумів, 480 кампаній за включення відповідної поправки до конституцій окремих штатів, 47 загальнонаціональних кампаній, 19 кампаній за ратифікацію XIX поправки, 227 кампаній, щоб внести пункт про виборче право для жінок у партійні програми на партійних конференціях штатів, 30 кампаній, щоб включити цю поправку до платформи партійних з'їздів при висуванні кандидатів у президенти [1, с. 286]. На це були зібрані мільйони доларів, які надходили переважно невеликими партіями і витрачались дуже економно.

У 1914 р. жінки отримали право брати участь у виборах в місцеві, штатні й федеральні органи тільки в 4 штатах: Колорадо, Айдахо, Юті та Вайомінгу. Ще в 24 штатах американки домоглись участі лише в муніципальних виборах і виборах шкільних рад, в інших штатах і окрузі Колумбія жінки були повністю позбавлені права голосу.

На момент внесення до Конгресу проекту XIX поправки в більшості штатів у тому чи іншому вигляді вже було право голосу для жінок. У палатах Конгресу з приводу поправки проходили запеклі дебати. Цікаво подивитись на аргументи, які висували противники надання виборчих прав американкам:

1. Жінка і політика несумісні.
2. Жінки байдужі до політичного процесу і все одно не будуть голосувати.
3. Жінка і без того справляє достатньо впливу на результат виборів через своїх чоловіків, братів, батьків, синів.
4. Надати жінці право голосу означає зруйнувати домашнє вогнище.
5. Виборча активність жінок позбавить їх властивих їм рис, вони забудуть про жіночу чарівність і перетворяться на істоти, які не мають статевого ознак (А. Мішин).

Всі ці аргументи протягом половини століття висували всі, хто не бажав надання жінкам політичних прав. Подібні твердження походили із сентиментального ставлення до жінки як до “домашнього янгола”, для якого природно спрямовувати свою енергію лише у приватну сферу, а чоловіки вже мають потурбуватись про суспільну і за себе, і за дружин.

Події Першої світової війни відіграли позитивну роль у допомозі суфражисткам. Американські штати один за одним стали надавати жінкам право голосу. У 1917 р. це відбулось в Північній Дакоті, за нею – в Огайо, Род-Айленді, Небрасці, Мічигані, Індіані. У цьому самому році перший серед південних штатів – Арканзас – визнав за жінками право на участь у первинних виборах. У 1919 р. Айова, Мінесота, Мен, Міссурі, Вісконсін, Південна Дакота і Оклахома прийняли рішення про участь жінок у виборах Президента США. До 1920 р. таке право надали американкам у 20 штатах [2, с. 287].

Конгрес повернувся до питання про виборчі права жінок вже після закінчення Першої світової війни. У січні 1918 р. Палата представників 274 голосами проти 136 затвердила проект поправки до конституції, а Сенат проголосував проти.

На початку 1919 р. легіслатури 24 штатів звернулись до Конгресу з петицією про прийняття конституційної поправки, яка б надала жінкам США право голосу [2, с. 287].

4 червня 1919 р. 66-м Конгресом було запропоновано поправку XIX до Конституції США.

Текст цієї поправки такий:

“Право громадян Сполучених Штатів на участь у виборах не повинно заперечуватися чи обмежуватись за ознакою статі як Сполученими Штатами, так і окремими штатами. Конгрес має право проводити в життя дійсну статтю шляхом прийняття відповідного законодавства” [3, с. 364].

Ратифікацію цієї поправки завершено 18 серпня 1920 р., коли 36 із 48 існуючих на той час штатів ухвалили поправку. Інші штати ухвалили поправку до 26 квітня 1933 р. [3, с. 364].

У поправці не говориться про надання виборчих прав саме жінкам, вона лише забороняє федеральним і штатним органам влади позбавляти громадян права голосу або обмежувати його здійснення за ознакою статі. Як потім буде тлумачити Верховний суд США в рішенні щодо справи Брідлава в 1937 р., вона застосовується рівною мірою до жінок і до чоловіків [1, с. 287].

На момент 1920 р. Нова Зеландія, Австралія, Велика Британія (на обмеженій основі) і Америка надали жінкам право вотування, те саме сталось під час радикальних політичних змін у Фінляндії (1906) і в Норвегії (1907) [1, с. 287-288].

Після Першої світової війни виборче право також отримали жінки Австрії, Канади, Чехословаччини, Германії, Нідерландів, Польщі, СРСР, Еквадору, Бразилії, Уругваю, Перу, Куби, Сальвадору [4, с. 182].

І хоча в наші дні жінки більше, аніж двох третин країн світу мають право голосу, проте існує ще багато невирішених питань у сфері виборчого права жінок, зокрема щодо доцільності введення системи гендерного квотування, які

потребують наукового дослідження з боку юристів-науковців. Отже, здійснений аналіз дає підстави стверджувати про необхідність подальших розвідок у цьому напрямі.

Література

1. Ніколаєва Н. Б. Проблема рівноправності жінок в соціально-політичному житті: американський досвід XIX – XX століть / Н. Б. Ніколаєва // Жінка в Україні : міжвід. наук. зб. / за ред. А. І. Комарової, І. Є. Голубевої, В. П. Пустовойтенко [та ін.]. – К., 2001. – Т. 23. – С. 270-296.
2. Вступ до прав людини / за ред. Дж. Клака. – К., 1995. – 48 с.
3. Статьи в дополнение и изменение Конституции США, предложенные Конгрессом и ратифицированные законодательными собраниями отдельных штатов согласно пятой статье первоначальной Конституции // Конституции зарубежных государств : учеб. пособие / сост. проф. В. В. Маклаков. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : БЕК. – С. 359-368.
4. Аніщук Н. В. Історичний розвиток виборчого права жінок в світі / Н. В. Аніщук // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О. : Юрид. літ., 2003. – Вип. 18. – С. 181-186.

Анотація

Аніщук Н.В. Історія розробки та прийняття XIX поправки до Конституції США (щодо надання виборчого права для жінок). – Стаття.

У статті висвітлюється проблема надання американським жінкам виборчого права в контексті аналізу історії розробки та прийняття XIX поправки до Конституції США. Визначається, що десятиріччями Конгрес США намагався загальмувати цей процес. Лише в 1920 р. під впливом суфражистського руху на конституційному рівні американських жінок було визнано рівноправними з чоловіками, надавши їм увесь спектр виборчого права.

Ключові слова: права жінок, виборче право, суфражизм, рівноправ'я статей, Конституція США.

Summary

Anishchuk N.V. History of Development and Acceptance of XIX Amendment to the Constitution of the USA (about Granting of Electoral Right for Women). – Article.

The problem of the granting of electoral right to the American women is reported in the article in context of the analysis of history of development and acceptance of XIX amendment of Constitutions of the USA. It is defined, that decades the Congress of the USA tried to brake this process. Only in 1920 under influence of suffrage movements on the constitutional level, the American women were admitted as equal in rights with men, having given to them all spectrum of the electoral right.

Key words: women's rights, electoral right, suffragism, sex equality of rights, the Constitution of the USA.